

عنوان مقاله:

چالش های حقوقی کتابخانه های دیجیتالی برخط

محل انتشار:

فصلنامه علوم و فنون مدیریت اطلاعات، دوره 8، شماره 2 (سال: 1401)

تعداد صفحات اصل مقاله: 26

نویسندگان:

محسن لعل علیزاده - استادیار، گروه حقوق، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

احمد فدوی - استادیار، گروه حقوق، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

خلاصه مقاله:

هدف: دیجیتالی سازی، راهی برای سازماندهی و ارائه بهتر اطلاعات است که دسترسی عموم مراجعان به آن را آسان تر خواهد کرد. با وجود این، حقوق مالکیت فکری که بر اساس دیدگاه های مولف محور ایجاد شده، چالش هایی را برای کتابخانه ها ایجاد کرده است؛ تا جایی که امروزه به عنوان یک ضرورت باید گفت که این حقوق به یک انقلاب فکری نیاز دارد تا موازنه میان حقوق مالکان آثار و جامعه همواره تضمین شود. به طور سنتی، وقتی کتابخانه ای اقدام به خرید یک کتاب از ناشر می کند، طبق نظریه «اولین فروش یا اسقاط حق» دیگر آن نسخه خریداری شده، پس از آن مشمول قواعد کنترلی کپی رایت نخواهد بود. امانت دادن کتاب در کتابخانه ها نیز دقیقا بر همین مبنای حقوقی استوار است. اما این مبنا در خصوص امانت کتب در کتابخانه های الکترونیکی چندان کارایی ندارد. بنابراین، به زعم برخی، در حال حاضر مقررات حقوق مولفان، اسقاط حق را فقط ناظر به اشیاء ملموس نظیر کتب چاپ شده، قلمداد کرده است و در مقابل، وضعیت آثار دیجیتالی مبهم است. هدف پژوهش حاضر این است که با دسته بندی منابع، تا جایی که ممکن است این ابهامات برطرف شود. روش شناسی: این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و از جهت شیوه گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن، کیفی- توصیفی است. نتایج: کتب و آثار دیجیتالی کتابخانه های دیجیتالی از حیث وضعیت حقوق چاپ و نشر و به ویژه وضعیت حقوق دسترسی به آن ها، به سه دسته تقسیم بندی می شوند؛ نخست، آثار دارای حق چاپ و نشر (مورد حمایت)؛ دوم، آثاری که صاحب حق چاپ و نشر آن ناشناس است و سرانجام، آثاری که تجدید چاپ نمی شوند. راه حلی که موجب تقویت کتابخانه های دیجیتالی می شود، تعلق و اختصاص آثار ناشناس و آثاری که تجدید چاپ نمی شوند، به حوزه عمومی (قلمروی همگانی) است. تبدیل این آثار به عنوان بخشی از مالکیت عمومی و همگانی، ارتباط اثر با خالق آن را قطع نمی کند و در واقع این آثار به طور کلی واجد یک خانواده شده و این خانواده (جامعه) از آن لذت برده و از منافع آن بهره مند خواهد شد. نتیجه گیری: وجود یک چارچوب جامع مقرراتی حمایت کننده از کتابخانه های دیجیتالی آنلاین و حمایت و گسترش دانش و آگاهی های عمومی یک نیاز و ضرورت بنیادی است. در عصر کنونی، کتابخانه های دیجیتالی اصلی ترین محمل دسترسی به دانش و آگاهی محسوب می شوند و رفع انحصارات و غنی سازی کتابخانه های دیجیتالی در این حوزه، بسیار تعیین کننده است. بازنگری در قوانین سخت گیرانه حقوق مولفان به نفع تولید دانش و اطلاعات و فرهنگ عمومی، و نیز گسترش قوانین کپی رایت در جهت کمک به تولید دانش اطلاعات و فرهنگ، ضروری است. پیشنهاد های حقوقی بسیاری برای حل مشکل آثار واجد حق چاپ و نشر ارائه شده است. اصلاح قوانین حقوق مولفان و معافیت یا مستثنی شدن کتابخانه ها از دایره شمول قوانین حقوق مولفان و حمایت دادگاه ها از دکرترین اسقاط حق در آثار دیجیتالی، از زمره این پیشنهادها است.

کلمات کلیدی:

آثار دیجیتالی، دیجیتالی شدن، کتابخانه های دیجیتالی، کپی رایت، حق چاپ و نشر، حقوق نشر

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1612051>

